

Kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän uudistus

Kuntajohtajakokous 20.09.2023 § 3
221/00.04.06/2023

Valtiovarainministeriö on asettanut uudistuksen valmistelua varten [valmisteluryhmän](#) toimikaudelle 31.8.2023-31.12.2025. Valmisteluryhmän tehtävänä on arvioida kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kehittämistarpeita suhteessa kuntien tehtäviin. Finanssineuvos, valmisteluryhmän varapuheenjohtaja Markku Nissinen valtionvarainministeriöstä kertoi valtionosuusjärjestelmän (VOS) uudistuksesta.

Valmisteluryhmä järjestäytyy lokakuun alussa. Sen työssä otetaan huomioon kuntien uudet roolit TE- ja sote- uudistusten myötä. Uudistetun VOS-järjestelmän pitäisi soveltua kunnille jäävien tehtävien hoitamiseen. Suunnittelussa on otettava huomioon kuntien erilaiset edellytykset, jotta lakisääteiset palvelut pystytään järjestämään koko maassa, mutta myös kasvavien kuntien investoinnit ja sosiaaliset haasteet.

Uusi lainsäädäntö on tarkoitus saada voimaan 1.1.2026, mikä tarkoittaa kireähköä aikataulua virkamiesvalmistelulle. Kevätkaudella 2025 esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle. Valmisteluryhmässä on valtionvarainministeriön lisäksi edustettuna opetus- ja kulttuuriministeriö sekä uutena ministeriönä TEM. Kuntia ryhmässä edustaa kuntaliitto. Valtionvarainministeriön oma asiantuntijaryhmä valmistelee esitykset ja tekee laskelmat.

Uudistuksen lähtökohtana on kuntien tehtävät ja toimintaympäristön muutos. Valmistelussa laaditaan eri ratkaisuvaihtoehtoja poliittista päätöksentekoa varten. Erikokoisten ja erirakenteisten kuntien rahoitus on tarkoitus turvata. Uudistuksen suunnittelussa tarvitaan ulkopuolisia selvityksiä eri aiheista. Paljon kuitenkin riippuu siitä, onko tutkimuksia varten saatavissa rahoitusta budjettiriihestä. Haasteellista on, että normaalisti ulkopuolisille selvityksille on varattu vuosi aikaa, mutta nyt aikataulu on huomattavasti tiukempi. TE-uudistuksen osuus on haastava, sillä uudistus tulee voimaan vuonna 2025 ja VOS-uudistus vasta vuotta myöhemmin. Tarkoituksena on varmistaa, ettei kunnille tule aikataulujen johdosta äkillisiä muutoksia rahoitukseen.

Käytiin laaja keskustelu, jossa useassa puheenvuorossa painotettiin sitä, ettei kuntien kuulemiselle saa missään tapauksessa olla liian lyhyt aika. Kuntien poliittisten toimielinten kanssa käytävälle keskustelulle ja päätöksenteolle on varattava riittävästi aikaa. Valmisteluryhmässä tulee kuulla kuntia suoraan yksittäin ja ryhminä realistisen kuvan saamiseksi. Vuoropuhelua tulisi käydä kuntien talousjohtajien kanssa.

Uudenmaan suurten kaupunkien tilanteella on vaikutusta kansallisesti. Ne rahoittavat muiden kuntien ja hyvinvointialueiden palveluita vuodessa itse velkaantuen. Kunnissa on huoli siitä, kuinka samalla voidaan pitää huolta kuntalaisista, investoida ja hankkia globaalisti työvoimaa. Kestävän kasvun vaatimat investoinnit tulee voida tehdä. Keskustelussa nähtiin edelleen, että nykyinen järjestelmä tehty aikanaan hyvin erilaisiin olosuhteisiin. Nykyisen enää pienevä joukko kuntia on kasvun mahdollistajia. Esimerkiksi perusopetuksen todelliset kustannukset joko dramaattisesti kasvavat tai laskevat kunnasta riippuen.

Nissinen lupasi, että kuntien pyritään kuulemaan poikkeuksellisen paljon ja että lausuntoaika on maksimaalinen. Valmisteluryhmä tulee kuulemaan kuntia suoraan.

Merkittiin katsaus tiedoksi.